

K A L E M

Eczacı

M. Uğur DERMAN

Daha evvel, yazı san'atımızda kullanılan kalem nev'ilerinden bahse-derken, bizde madenî uçların yeri olmadığını belirtmiştik. Gördüğümüz bir istisnayı, ehemmiyeti dolayısıyla, kaydediyoruz.

Süleyman Ahenîn kalem (Demir kalem) namıyla ma'ruf, XVII. asır hattatlarından biri için, Suyolcu zade Necîb Efendi, «Devhat ül küttab» isimli eserinde diyor ki : (Sahife : 61-62)

«... Kendisine mahsus timurdan masnu' (demirden yapılmış) kalem ile çok Mushaf-ı Şerîf yazmıştır. Ben kendisiyle görüşüm. O timur kalemle yazmak için tecrübe ettim, bir nokta bile koyamadım. Halbuki, o yazarken, temâşâsı hayret verirdi...»

İlm-i nücûm (= astroloji) ve saatçilikde hakîkî kemal sahibi Hezarfen Nâsîd Bey — ki Namık Kemal'in kardeşidir, vefatı 1939 da — tarafından «bakalit» madeniyle yapılan kalemlerin, kamyş cinsinden olanlar kadar eski yazımızda kolaylıkla kullanılabildiğini, merhumun dostlarından Hattat Necmeddin Okyay nakletmişlerdir.

KAMIŞ KALEMLE YAZI YAZILMASI :

Kalemi, ağzındaki eğrilik kâğıda tamamen intibak edecek şekilde yan olarak tutup, yukarıdan aşağıya hareket ettirmekle ince, sağdan sola yürütmekle kalın harfler yazılır. (Resim: 6) Sülüs ve nesih kalemleri, harflerinin her figürünü, kâğıddan kalkmadan, tutuşdaki istikamete göre çıkartır. Ancak, ta'lik hattındaki bazı harf incelikleri, kalemin ağız kısmı kâğıda yarı yarıya intibak ettirilerek yapılır ki, çok zordur. Her ne kadar yazarken görmeden, bu tariflerle anlamak güç ise de, eski nesilden okurlarımızın hâtıralarını tazelemek, gençlerimize de bir fikir vermek için bu kadar bahsi lüzumlu bulduk.

Eskiler, kalem'in, yazmak maksadıyla kâğıda bu temasını, «Kalemin secdesi» olarak vasıflandırır. Meselâ, Adana'lı Şair Hayret Hoca'nın (1848-1913) uzun bir şiirindeki şu mısralar, ne kadar yerindedir :

**Ey hâme! Niçün durursun öyle?
Buldum sana bir vesîle, söyle...
Haydi kırtasa eyle vaz'-ı cebîn,
De, sücûdunda : «Rabbena, âmin!»**

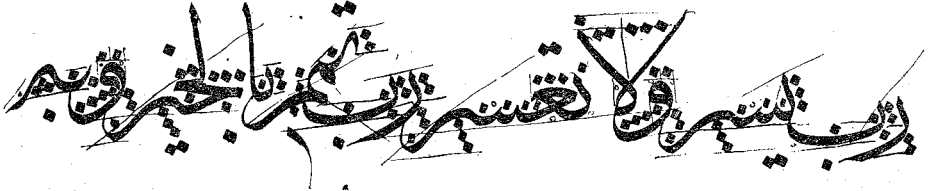
(Ey kalem, niçin öyle duruyorsun, konuşman için sana bir vesîle buldum. Haydi, kâğıda alnını koy da bu secde ânında de ki : «Allahım, kabul eyle!»)

Bir Fârisî beyit de şu meâldedir : «Eğer söz, gökyüzünden inmemişse, neden kalem her söz için secdeye kapanıyor?»

اگر کلام نه از آسمان فرود آید
چرا هر سخنی خامه در سجود آید

Harflerin cesametinin nokta ölçüleriyle tesbît edilmesi, yazının be-diî kaidelerindedir. (Resim: 10) da görüleceği vechile, sülüs yazıda me-selâ :

- ر — Rı harfinin başı da, ayağı da ikişer nokta yüksekliktedir.
- ب — Be harfinin başı iki nokta yüksekliktedir, tekne derinliği bir nok-tadır.
- و — Vav'ın başı iki nokta boyunda, gövdesi iki nokta derinliktedir.
- ل — Lâmelif'in iki kolu arası beş nokta alır.

Resim : 10) Hattat Halim Efendi'nin bir sülüs satırı. (Harflerin eb'adı nokta he-sabıyla belirtilmiştir. Yazı talebesinin daha iyi öğrenebilmesi için, meşkların bu şekilde noktalanması âdetdir.)

İşte bütün bu ta'rifler nokta hesabıyla yapılır. Nokta da, tabiatıyla, kalem ağzının genişliğine bağlıdır, ona göre değişir. Yanî kalem, bizatihî estetik ölçüsü olarak da ehemmiyetlidir.

Hattat, kalemi elinde çok sıklıktan tutar. Yazma işi bitince, kalemin ağzı sol elin şahadet parmağına sürülerek veyahut yalanarak temizlenir. Aksi halde, içindeki zamk dolayısıyla mürekkebe orada donar ve bir daha kullanılacağı zaman akıntıya mani olur. Bu takdirde kalemin ağzı, baş-parmak üzerine basılıp çıtlatılarak, donuk mürekkebe giderilir.

Kur'an-ı Kerîm, nesih hattı ile, ağzı değişik uç kalem kullanılarak yazılır :

1 — İlâhî metnin yazıldığı «nesih» kalemi.

2 — Daha ince ağızlı «hareke» kalemi (Hareke, harflerin vereceği sesi ta'yin eden işaretlere denir.)

3 — Secavend kalemi : Âyetlerdeki duraklamaları gösteren secavend işaretleri, yine ince bir kalemle, kırmızı mürekkebe kullanılarak yazılır.

KALEMLERİN MUHAFAZASI

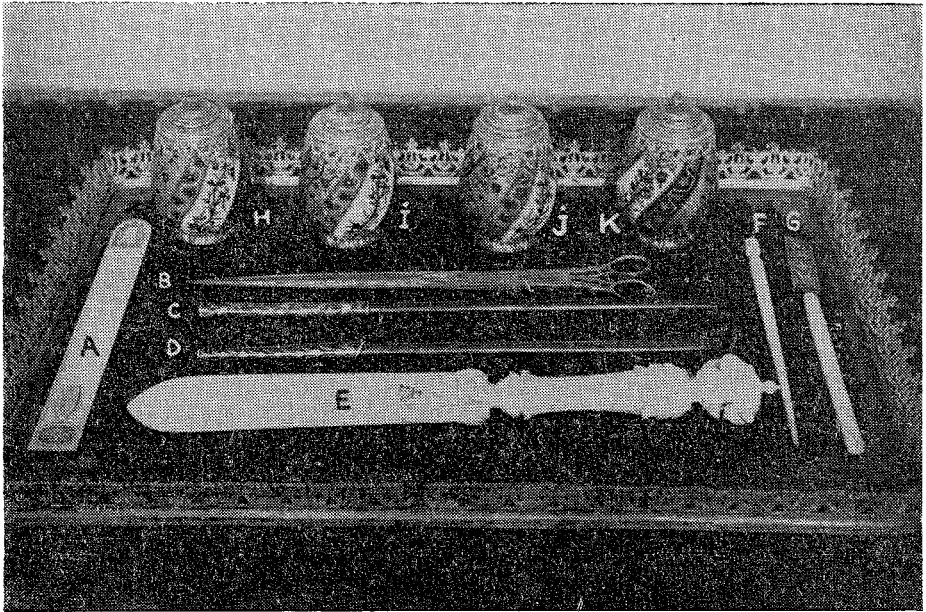
Kalemler «Kalemdan» (= Kalemlik) denilen, silindir yahut sandık biçimi sade veya san'atlı kutular içinde saklanır. (Resim: 11) de görülen kalemdan, bir ağaç oymacılığı şaheseridir. Kalemdan'ın diğeri ismi de «Kubur»dur. Nitekim Müstakimzâde, Tuhfe-i Hattatîn'de bazı hattatların

Resim : 11) Kalemci = Kubur (Türk İslâm Eserleri Müzesinden)

vefatını: «**Kalem-i cismini vaz'-ı kubûr eyledi.**» (Vücut kalemini kalem kutusuna koyup kaldırdı) cümlesiyle anlatır. «**Kubur**» aynı zamanda kabrin çoğul (= cem'i) şekli olmak dolayısıyla bu ifade çok san'atlıdır.

Ayrıca, her kalemin ağzına takılıp, onun bozulmamasını sağlayan küçük mahfazalar da yapılmıştır. (Resim: 12 C-D)

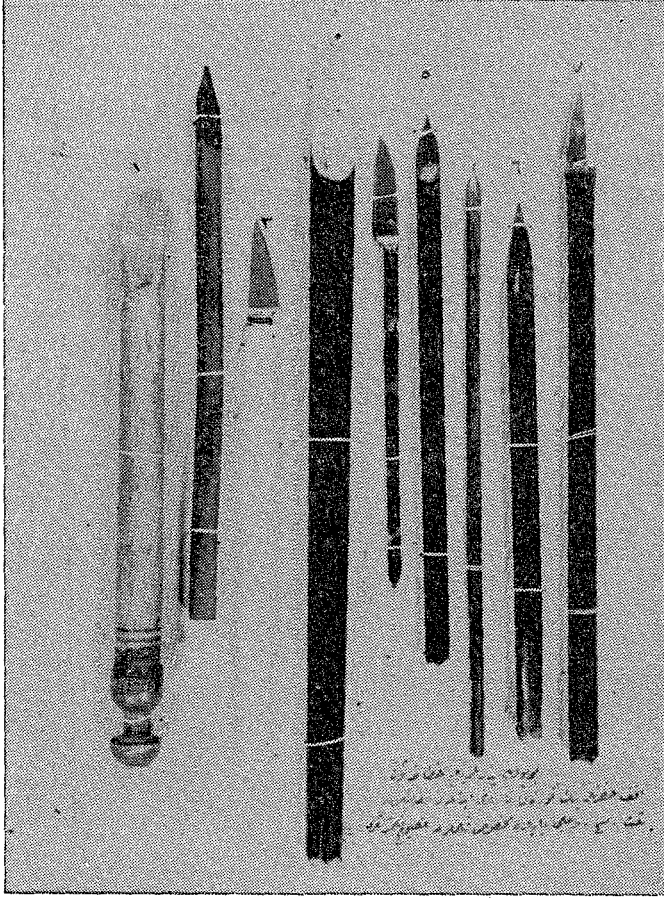
Resim : 12) Bir kalem tepsi içinde görülen yazı âletleri :

- A) Makta' (Ali imzalı)
- B) Makas (Kâğıd kesmeğe mahsus)
- C-D) Kamış kalem (Ağzı mahfazalı)
- E) Kâğıd bıçağı (Fildişi)
- F) Mürekkebi hokkada karıştırmağa mahsus âlet
- G) Mahfazalı kalemtraş
- H-İ-J-K) Muhtelif hokkalar.

(Bu yazı takımı, Sultan Reşad tarafından, «Eyüb Sultan'daki kendi türbesinin vakfiyesine imza atılmak üzere kullanılmıştır. Hâlen Türk-İslâm Eserleri Müzesindedir.)

KALEME HÜRMET

Hem hakkındaki ma'nevî tebşirat, hem de gördüğü hizmet yüzünden, eskilerin son derece hürmet ettiği kalem, kullanılmaktan küçülüp de istifade olunamaz hale gelince, herhangi bir yere atılmaz. Ya yüksek bir

Resim: 13) Hattat Şevki Efendi'nin sülüs-nesih-celi kalemleri ve tashih kalemtraşları. (Torunu Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver Koleksiyonundan)

dam üstüne fırlatılır veya ayak altı olmayan bir toprağa saklanır. Her kalem açışda çıkan ve eskilerin «Bürade-i Kalem» dediği yongalar da (Resim: 4-A, 8-A) biriktirilip yine ayak altı olmayan bir yere gömülürdü.

«Delil-i izzet, erbab-ı hatta, kâfidir,
Ki hurde-i kalemi, zir-i pâye dökmezler».

(Yazı ile uğraşanların büyüklüğüne delil, kalem kırıntılarını ayak altına dökmemeleridir.)

Hazret-i Ali de şöyle buyuruyor : «... Kalem yongasının üzerine de oturmadım. O halde, bana bu kaygu nereden geldi?»

Kalem yongalarını böyle saklayanlardan Abdurrahman bin Ali (Ebul Ferec Cemâleddin ibn-i Cevzî) namındaki hadîs âlimi (XIII. asır) vefatında gasil suyunun, bu yongalarla ısıtılmasını arzu etmiş, vasiyeti yerine getirildiğinde geriye kalem kırıntısı da artmış. Ne kadar çok yazdığını buradan anlamalı...

Bu asrın başlarında Isparta'da yaşayan ve 306. Kur'an'ını yazarken 1917 de vefat eden Hattat Mustafa Tevfik Efendi de, aynı vasiyetde bulunduğu için, gasil suyu, açtığı kalemlerin kırıntılarıyla ısıtılmışdır. Kalem hizmetkârlarına, bundan daha çok yakışan bir son temizlik düşünebilir mi?

XVIII. asrın ma'ruf sülüs-nesih üstadlarından Yahya Fahreddin Efendi, gençliğinde, Tophane'deki Karabaş tekkesi (bugün mescid) şeyhinin yanında akrabalık dolayısıyla otururken, birgün orada medfun XVI. asrın ma'ruf hattatı Demirci kulu Yusuf Efendi'nin mezarını temizleyip düzeltmek arzusunu duyar. O esnada, kabrin toprağından bir kamış kalem çıkınca, içinde yazıya karşı bir şevk uyanan Yahya Fahreddin Efendi, meşhur hattatlardan ders alarak kendini bu yola vakfeder. İşte topraktan çıkan bir kalemin feyzi...

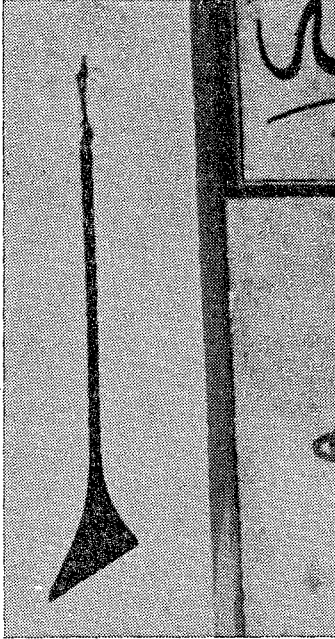
Yazıya henüz başlayanlar, yeni açılıp şakk ve katt edilmiş birer sülüs ve nesih kalemini kâğıda sarar ve Üsküdar-Karacaahmed Sultan mezarlığında, meşhur Hattat Şeyh Hamdullah'ın kabir toprağının iki parmak dibine «Salât ü selâm ve ihtiram» ile defnederek, ilk cuma gecesinden bir hafta geçince, yine gömdüğü vakitte çıkarıp her yazı çalışmasında birer satır o kalemle yazarlarsa, bunun yazan için feyizli olduğunu Tuhfe-i Hattatın kaydediyor. (Sahife: 187)

Kalem, bizde bu kadar tevkîr edildiği halde, büyük hattatların kalemleri, nedense zamanımıza pek intikal etmemişdir. Meselâ, Şeyh Hamdullah kalemini nasıl açardı? Hafız Osman'ınki nerededir? Rakım Efendi o emsalsiz celîleri hangi kalemle yazdı? Bunları bilmiyoruz (8).

(8) Yesarizâde'nin, Kadıasker Mustafa İzzet ve Kâmil (1862-1941) Efendilerin kalemleri Ressam Şeref Akdik'de, Şevki Efendi'nin (1829-1887) kalemleri torunu Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'de (Resim: 13), Sami Efendi'nin (1838-1912) Özbekler Şeyhi Hezarfen Edhem Efendi tarafından yapılan «Celî kalemi» Türk İslâm Eserleri Müzesinde (Resim: 2-O), yine Sami Efendinin muhtelif kalemleri torunu Süada Araz'da, ta'liknûvis Hulûsi Efendi'nin (1869-1940) kalemleri de Tıp Tarihi Enstitüsünde olup, bizim tesbit edebildiklerimiz bunlardır.

Bir kalemin, verdiği eserler yanına asılması, ilk def'a geçen asırda vaki' olmuştur. 1855 deki tahribkâr Bursa zelzelesi, Ulu Cami'nin de esaslı bir tamirini icab ettirdi. Yazıların yenilenme işini alan hattatlardan Abdülfettah Efendi'nin, bu levhaları yazmak için, kendi icadı olarak tanzim ettiği celi kalemini sür'atle ve kolaylıkla kullanması, zamanın Padişahı tarafından duyuldu. Sultan Abdülmecid, bizzat kendisi de eser verecek

kadar hüsnühatdan nasib almışdı. Zaten, Osmanlı Padişahlarının idarî cihetden en zayıf olanı dahi, bir san'at dalına intisab ile eser vermeye, hiç değilse san'at erbabını koruyup onların mânen ve maddeten tekamül etmelerine gayret göstermişdir.

Resim: 14) Abdülfettah Efendi'nin Bursa Ulucami'inde asılı celi kalemi.

Sultan Abdülmecid, işte bu kalemlerle yazılırken, görmek istedi. Hırka-i Saadet Dairesinde, Abdülfettah Efendi, Padişah ve vükelânın huzuriyle bir «İsm-i Nebî» yazıp takdire mazhar oldu. Sonra bu kalem, Ulu Cami'de mihrabın sol ilerisine asıldı. (Resim: 14)

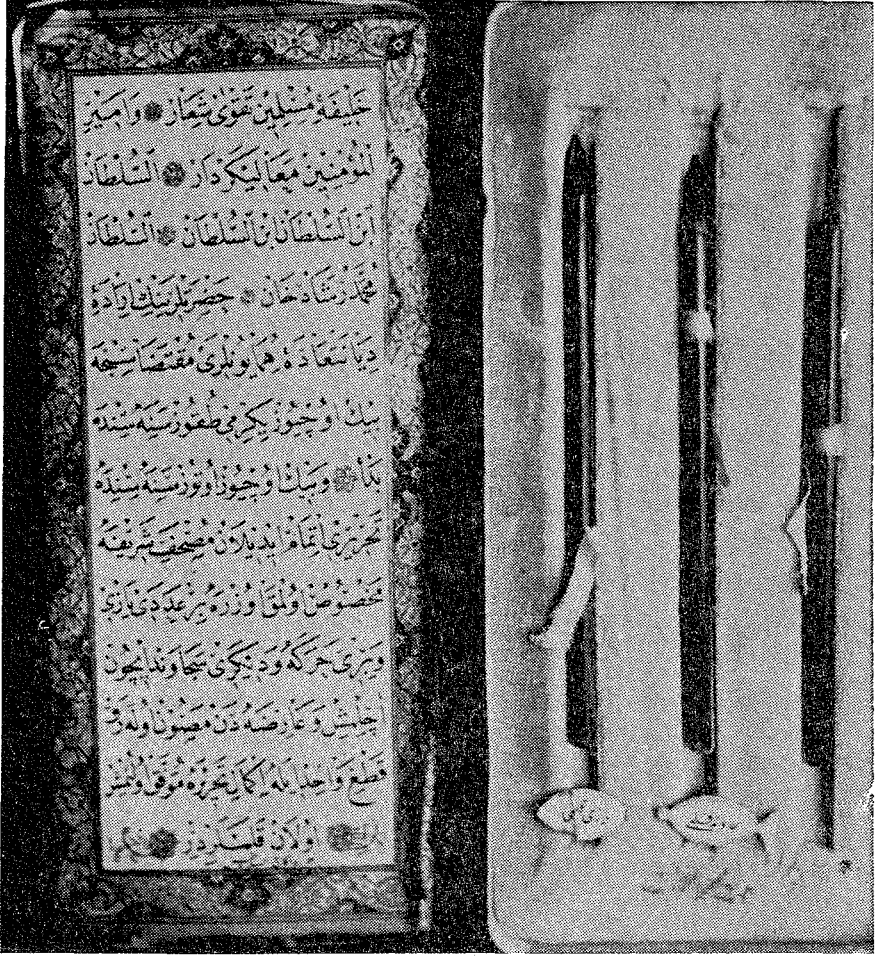
Sultan Reşad'ın arzusuyla büyük boy bir Kur'an-ı Kerim (9) yazan Hasan Rıza Efendi'nin kalemleri de, Topkapı Sarayı Kütüphanesinde mahfuzdur. Kalemler bir def'a açılarak, (eskiler buna «Kat'-ı vâhid» derler) ağzı bozulmadan bütün Kur'an-ı Kerim onunla yazılmak mahareti gösterilmiştir. (Resim: 15)

KALEM MUSİKİSİ

Kamış kalem, kâğıd üzerinde yazarak kayıp giderken, burada ta'rifine imkân olmayan, işitilmeden anlaşılamayacak kadar tatlı bir cızırtı verir. Buna eskiler «Sarîr-i hâme» veya «Kalem feryadı» derler.

«Kalem feryad eder, ağlar mürekkeb:
Beni nâdân eline verme Yarab!»

(9) Bu büyük Kur'an-ı Kerim halen Topkapı Sarayı Müzesi Yazı Salonunda teşhir olunmaktadır. No.: Y. 325.

Resim: 15) Hasan Rıza Efendi'nin nesih, hareke ve secavend kalemleri. Solda görülen nesih hattı ile izahat. bizzat hattatı tarafından yazılmıştır. (Topkapı S. Müzesi)

Ömrünün sonuna kadar kâğıt kaleminden vazgeçmeyen meşhur edibimiz (10) Süleyman Nazif (1870-1927), Cenevre'de bulunduğu sıralarda, gurbetin hassas ruhuna verdiği hüznle vatandaki dostlarından birine mektup yazarken, kâğıt kalem cızırtısını işiten bir İsviçreli kızın Şark esprisine vakıf olmadığı için gülmesi, üstadı müteessir etmiş ve hemen ona hitaben «**Sarîr-i hâme**» şiirini yazarak, hislerini kalemi vasıtasıyla hiç olmazsa kâğıda anlatabilmiştir :

(10) Hayatını kalemiyle kazanan, lâkin geçim sıkıntısından da kurtulamayan üstadın şu nüktesi kayda değer : Aç olduğunu söyleyerek dilenen birine Süleyman Nazif sormuş : «Sen okuma yazma bilir misin?» «Hayır» cevabını alınca acı acı gülerek, «Hayret!» demiş. «Bu memleketde nasıl oldu da aç kaldım?» Bu sözde, ekserî ilim ve san'at erbabının kaderi yazılıdır.

SARİR-İ HÂME

SarİR-i hâmememe güldünüz siz, tahayyürle,
 Garİb geldi size, bir garİbin elhanı.
 Bu nây-pare de, mecburdur teessürle,
 Anın da, böyle olurmuş enİN ü efganı.

Bizim diyarda her şey, güler iken ağlar,
 Bu yolda almış o yerler, nasibini Hakdan.
 Fıgan çıkar derelerden, dumanlıdır dağlar,
 Melâl içinde tebessüm eder, hayal-i vatan.

Çiçeklerindeki şebnem, birer serişk-i elem,
 Tuyûrunun sesi titrek, rakİK, nevha-nümûn.
 Bütün mehasİN-i eşya, tutar gibi matem,
 Bedîazar-ı şebab-ı emel durur mahzûn.

Bizim diyarda, pek çok harabe var, ma'lûm,
 Ufuklarında, birer ümmetin hayali gezer.
 EnİN-i ye's ü tazallum, gıriv vü nâle-i bûm,
 Budur o yerlere şimdi veren fer ü zİver.

Bana gelince, teellüm-nümûn olan o yerin,
 Kararsız, müteheyyic, garİb kimsesiyim.
 Değİl, penah-ı âhırım olan bu beldelerin,
 Bu bİsafa kürenin, bir garİb bİkesiyim.

Nigâh-ı hazİN ile, bakdım cihanda her hâle,
 Fıgan ü ye's ü enİN ü melâldir eserim.
 Beca, hayatıma dense, medİd bir nâle,
 Evet, ben inlerim, inler benimle kilK-i terim.

Süleyman Nazİf

LÛGATÇE

Tahayyür: Hayret * **Garİb:** Tuhaf, gurbetde * **Elhan:** Nağmeler * **Naypâre:** Ney (kamuş) parçası * **Anın da:** Onun da * **EnİN:** İnleme * **Efgan (fıgan):** Feryad * **Melâl:** Keder * **Serişk-i elem:** Elem gözyaşı * **Tuyûr:** Kuşlar * **RakİK:** İnce * **Nevhanümûn:** Feryad gösteren * **MehasİN:** Güzellikler * **Bedîazar-ı şebâb-ı emel:** Gençlik emeliyle dolu güzellik bahçesi * **Ye's:** Üzüntü * **Tazallum:** Zulme uğrama * **Gıriv vü nâle-i bûm:** Baykuşun inilti ve feryadı * **Fer:** Kuvvet * **Zİver:** Süs * **Teellümnümün:** Elem Gösteren * **Müteheyyic:** Heyecanlı * **Penah-ı âhir:** Son sığınak * **Bİsafa:** Neş'esiz * **Bİkes:** Kimsesiz * **Nigâh-ı hazİN:** Hüzünlü bakış * **Beca:** Lâyık * **Medİd:** Uzun * **Nâle:** İnleme * **KilK-i ter:** Taravetli kalem.

KALEM İÇİN YAZILIP SÖYLENENLER :

Bunlardan bir kısmı, sırası geldikçe makalede yer almıştır. Diğer bulabildiklerimizi de buraya nakledelim :

— Fuzulî'nin «**Kasîde-i Kalemiyye der medh-i Mustafa Çelebi**» başlığı ile kalem için yazdığı 41 beyitden seçmeler :

Yazanda mîm ü elif, ol kad ü dehana şebîh,
 Kemâl ü sihriine çok kıldı iftihar, kalem.
 Ne yerde kim yürüyor, nâfe nâfe müşk döker,
 Dutupdurur revîş-i âhuy-ı Tatar, kalem.
 Huceste Hızrdır, âb-ı hayat içmek için.
 Zaman zaman zulümata, kılur güzâr, kalem.
 Karâ başın götürüb, daim elden ele gezer.
 Dutarlar îse dahî, eylemez karar, kalem.
 Siyah bahthığı yazmışdır alnına takdîr,
 Nola, geçerse kara günde, rûzigâr-ı kalem.
 Diliyle öz başına muttasıl belâ getirir,
 Ki, halka gizli sözü eyler âşikâr, kalem.
 Karadurur yüzü ol vechden, kim eyler fâş.
 Öziyle yâri arâsında her ne var, kalem.
 Öper sahife yüzün, veh görün bu tali'i kim,
 Bulur visal-i nigâr-ı semen izâr, kalem.
 Sipîhr menziletâ ol Fuzulî-i zârım,
 Ki hâl-i zârımı yazınca, oldu zâr, kalem.

LÛGATÇE

Yazanda: Yazınca * **Kad ü dehana şebîh:** Boy ve ağza benzeyen * **Nâfe nâfe:** (Burada) Yer yer * **Müşk:** Misk * **Dutupdurur:** Tutar * **Revîş-i âhuy-ı Tatar:** Tataristan ceylanının gidişi * **Huceste:** Uğurlu * **Zulûmat:** Karanlık (burada: Mürekkebi) * **Kılur güzâr:** Geçer * **Rûzigâr-ı kalem:** Kalemin ömrü * **Öz:** Kendi * **Muttasıl:** Devamlı * **Karadurur:** Karadır * **Ol vechden:** O yüzden * **Kim eyler fâş:** Ki meydana çıkarır * **Veh:** Yazık * **Visal-i nigâr-ı semen izâr:** * Yasemin gibi beyaz çehreye (burada: Kâğıd) kavuşma * **Sipîhr menziletâ:** Yeri gökyüzü olan (burada: Devletlü) * **Zâr:** İnleyen.

— «Maceray-ı elemimdir reşahat-ı kalemin!» — Mehmet Akif —
 (Kalemimden damlayanlar, benim elemli maceramdır.)

— «Yanarım ey kalem, uğruna ömür verdiğime!» — Faruk Nafiz —

— «Görmedik bir hâme Muhyî, kilk-i f'cazın gibi,
 Uçlarından gerçi kan damlar kalemler görmüşüz.»

Muhyiddin Raif

(Muhyî, gerçi ifadesi emsalsiz olanlarını gördük ama, herkesi âciz bırakan kalemin gibisini de görmedik.)

- «Kalem! Sana bir niyazım var benim,
Arzuhalim ol divâne şöyle yaz...»
- «Yarab! Kalemim muy-i hatâdan sakla!
Tahrîrimi ta'n-ı süfehadan sakla!
Tevfikin edip kande gidersem rehber,
Şehrah-ı şeriatde hatâdan sakla.»

Rıfkı Ali Efendi

(Yarab! Kalemimi kıl kadar hata etmekden, yazdıklarımı da kötü kimselerin hedefi olmakdan kuru. Nereye gidersem, yardımını bana rehber edip, din yolunda hatadan esirge.)

- «Kalem olsun eli ol kâtib-i bed tahrîrin,
Ki sevad-ı rakamı, sûrumuzu şûr eyler.
Gâh bir harf sukutuyla kılar «nadir»i «nâr»
Gâh bir nokta kusuruyla «göz» ü «kör» eyler.»

Fuzulî

(Eski harflerimizi bilmeyenler, ne yazık ki bu kıt'anın zevkine varamıyacaklar.)

- «Hayf Sultan Selîm'e, yüzbin hayf!»
Hem kalem ağlasın ana, hem seyf.»

(Yazık Sultan Selim'e, yüzbinlerle yazık! Ona hem kalem, hem kılıç ağlasın.)

- «Kendi elimle, yâre kesip verdiğim kalem,
Fetvay-ı hûn-ı nâhakımı yazdı ibtida.»

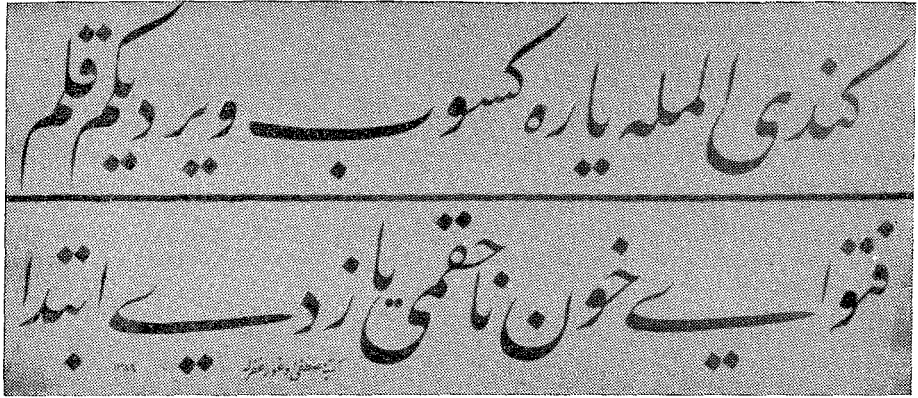
(Kendi elimle açıp verdiğim kalemlerle, yâr, evvelâ haksız yere benim kanımın dökülmesi için fetva yazdı!) (Üçüncü Sultan Selîm şehid edildikten sonra, bu beyitin cebinden çıktığı söylenir. — Resim: 14)

- «Kalemin yaptığını kılıç yapamaz.»
- «Kalem kılıçdan keskindir.»
- «Kalem cömerd olur, ne dilerse yazar.»
- «Düşündüm, sen gözlerimin menabî-i serişkiyle (gözyaşı kaynaklarıyla) kalemimin midad-ı feryadı (feryad mürekkebi) kuruduktan sonra hatırıma gelebildin!»

Süleyman Nazîf
(Fırah-ı Irak'dan)

Şair Şevket Gavsî'nin, «Kalem» hakkında uzun bir şiiri olduğu işitil-diyse de, maalesef bulunamadı.

Yıllar evvel, «Kamış Kalem»e dair gazete sütunlarında rastladığımız bir günlük ömrü olan nev'iden şu mühim yazı, sanki muharririn ifadesi

Resim: 16) Kalem hakkında bir beyit (Ta'lik hattı ile — Mustafa Uğur imzalı)

«Kendi elimle yâre kesip verdiğim kalem,
Fetvay-ı hûn-ı nâhakımı yazdı ibtida».

değil, bizzat kalemin feryadı idi. Okurlarımız için buraya aynen nakle-
dere, bahsimizi onunla bitirmeyi bir vazife sayarız :

KAMIŞ KALEM (11)

«Görünürde basit, fakat iç yüzü acıklı bir macera dinledim.

Bir çift kamyş kalemin hazin âkıbeti.

Bir terekeden satın alınan, henüz açılmamış, çift parçalı iki uzun kamyş kalem.

Masa üzerine bırakılmış. Masanın sahibi odada yokken, kamyş kalemin ne oldu-
ğunu bilmiyen bir çift yabancı el, can sıkıntısını gidermek için, bunları ufacak ufacak
parçalar halinde doğramış.

Doğranmasaydı, bu bir çift kamyş kalem ne işe yarayacaktı? Yazı âleti olmak-
tan çoktan çıktığı için, uzun asırlar görmeğe devam ettiği o işi artık yapacak de-
ğildi elbette. Fakat bir antika gibi, hem de çok kıymetli bir antika gibi, mükemmel
bir vitrin eşyası vazifesi görecekdi.

Kendileri kadar narin yapılı bir mahfaza içinde, vitrinin bir köşesinde, ebedi
uykularını uyurlarken, arasıra yüzlerine bakanlara, uzun tarihlerinin şanlı sahife-
lerinden öyle menkabeler nakledeceklerdi ki, kendileriyle beraber, aynı vitrin için-
de yorgun argın dinlenen bütün öteki antika parçalar, utanacaklar, sinecekler, söne-
ceklerdi.

Kamyş kalemi parça parça eden o bir çift elin sahibine, işlediği cinayetin aza-
metini kalemin kendi dilinden anlatabilmeyi ne kadar isterdim!

Bu merhametsiz parmaklar arasında, narin vücudu liyme liyme olurken, ince-
cik kamyş kalem, belki şöyle feryad etmiştir :

— Ne büyük bir suç işlediğini bilmiyorsun, gafil genç! Senin, şanlı tarihinin
yapraklarını yazan, benim şu nâciz vücudüm olduğunu bilseydin, şu dakikada utan-
cından yerlere geçerdin.

Ben bir zamanlar, o kadar baş tacı idim ki, Türk çocuğu, elifbesini okumak
için kullandığı «Hilâl» adlı, süslü demirden, işaret âletini bırakıp da beni eline ala-
bildiği gün kendisini bahtiyar sayar, artık okumuş yazmış insanlar arasına girece-
ğini benim sayemde idrak eder, ruhunda bir büyüklük duyardı. O günden itibaren,

ben o çocuğun fikir hayatına, kâğıt üzerinde yürüyen sivri ucunun çıkardığı vakur ve tatlı cızırtı ile istikamet çizerdim.

Beni, kimler parmakları arasında tutmadı ki?

Koca Fatih, dağlardan aşırıldığı kadırgalarını İstanbul surlarına indirdikten sonra, Bizans'ın yıkık dökük halini tasvir eden meşhur mısralarını, kâğıt üzerine benim dilimle döktü.

Ondan evvel ve ondan sonra gelen nice Padişahın elinde, ben, gâh gene böyle içden gelme melâli veya şehametli sözlerin ilk tercemanı oldum, gâh ince ruhların elemelerini ve emellerini terennüm ettim. Zaman oldu; devletli başlar, kimseciklere açamadıkları gizli derterini benimle paylaştılar; gâh, yabancı taçlılara, benim dilimden dökülen haşmetli sözlerle iltifatnâmeler, dehşet saçan kelimelerle korkunç fermanlar yolladılar.

Sana tavsiye ederim, şu yaşadığın şehirdeki kütüphaneleri, müzeleri, antikacı dükkânlarını, eski ailelerin evlerini gez, dolaş.

Oralarda hep benim âciz vücudümün eseri olan yüksek bahada, cildler dolusu kitab, meşhur hattatların elinden çıkma, baha biçilemez levhalar bulacaksın.

Zaman oldu, Nef'ilerin, Namık Kemal'lerin, Âkif'lerin elinde arslanlar gibi kükredim. Cılız vücudumdan hiç umulmayan davudî bir ses, bütün bir milleti tek ruh halinde vecde getirdi.

Zaman oldu, içli şairlerinizin elinde, benimle aynı hamurdan yoğurulmuş olan ney gibi, inim inim inledim. Gün geldi, yazdığım muhteşem fermanlar, Garb'ın nice mağrur hükümdarını dize getirdi.

Gün geldi, dilimden dökülen ateşli sözler, en insafsız güzellerin gözlerinden yaşlar akıttı.

Süleyman Nazif «Fırak-ı Irak»ını, Tevfik Fikret «Sis»ini, Âkif «Çanakkale Şehidleri»ni benimle yazdı.

Beni, masanın üstünde halsiz halsiz yatarken gördün de, çöp sandın, değil mi genç adam?

Haklısın. Kabahat sende değil, benim kim olduğumu sana öğretmemiş olanlarda.

Ben, uzun bir tarih boyunca, senin atalarına çok hizmet ettiği için yorulmuş, tarihin sinesinde dinlenmeğe çekilmiş bir emekdarım.

Beni kırdığına iyi etmedin. Ama bilmiyerek kırdığın için, seni gene affediyorum!»

BİBLİYOGRAFYA

- Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı Hamdi Yazır.
- Hulasat ül Beyan fi Tefsir ül Kur'an, Konyalı Müderris Vehbi Efendi.
- Tıp Tarihi Enstitüsü, Dr. A. Süheyl Ünver Arşivi (Kalem Dosyası).
- Kamus Tercemesi, Mustafa Âsım.
- Kamus-ı Türki, Şemseddin Sami.
- Lugat-ı Naci, Muallim Naci.
- Lugat-ı Cûdi, Muallim Cûdi.
- Büyük Türk Lugati, Hüseyin Kâzım.
- Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, M. Zeki Pakalın.
- Gülzar-ı Savab, Nefeszade İbrahim Efendi.
- Tuhfe-i Hattatin, Müstakimzade Sadeddin Efendi.
- Devhat ül küttab, Suyolcu zâde Necib Efendi.
- Son Hattatlar, İbn ül Emin Mahmud Kemal İnal.
- Türk İnce El San'atları, Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver.
- Fuzulî Dîvanı, 1308.
- Dünden Bugünden : Kalem — Sermed Muhtar Alus, Akşam — 31.10.1944.
- Eski Eserler — Nureddin Rüştü Büngül, Tanin — 11.9.1945.
- Kalemim, Ulunay, Milliyet — 25.7.1959.
- Hezarfen Hattat Necmeddin Okyay'ın verdiği ma'lûmat.
- Şahsî çalışma ve toplamalarımız.